

УДК 330.322.16

С. К. Кучеренко

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара***ТИПОЛОГІЯ УМОВ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ**

Розглянуто питання типології умов інвестування в Україні за ознаками: виду джерела інвестицій, походження інвестиційних коштів, напрямку інвестування, об'єкту інвестування, виду продукту за сферою його споживання. За поєднанням значень визначених ознак теоретично складаються 270 типологічних варіантів умов інвестування, кожен з яких позначається певним кодом. Запропонована схема типології ситуацій дозволяє: 1) обмежити коло чинників і інформації, що підлягають опануванню при визначенні ефективності конкретного інвестиційного проекту; 2) накопичувати й систематизувати ту інформацію, що є критичною при визначенні доцільності інвестування за даним варіантом; 3) розставляти типи інвестиційних проектів за ступенем їхньої відповідності діючим в країні умовам для успішного інвестування; 4) визначати необхідні зміни інвестиційного клімату в країні та привабливість об'єктів інвестування, що створює умови для ефективного інвестування за даним типологічним кодом проектів.

Ключові слова: інвестиції, умови інвестування, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, джерела й походження інвестицій, напрями й об'єкти інвестування, типологія інвестування, тип інвестиційного проекту, код інвестиційної ситуації.

Рассмотрены вопросы типологии условий инвестирования в Украине по признакам: вида источника инвестиции, происхождения инвестиционных средств, направления инвестирования, объекта инвестирования, вида продукта по сфере его потребления. На объединении значений определенных признаков теоретически формируются 270 типологических вариантов условий инвестирования, каждый из которых обозначается определенным кодом. Предложенная схема типологии условий инвестирования позволяет: 1) ограничить круг факторов и информации, подлежащих изучению при определении эффективности конкретного инвестиционного проекта; 2) накапливать и систематизировать ту информацию, которая является критической при определении целесообразности инвестирования по данному варианту; 3) расставлять типы инвестиционных проектов по степени их соответствия действующим в стране условиям для успешного инвестирования; 4) определять необходимые изменения инвестиционного климата в стране и привлекательности объектов инвестирования, что создает условия для эффективного инвестирования в соответствии с данным типологическим кодом проекта.

Ключевые слова: инвестиции, условия инвестирования, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, источники и происхождение инвестиций, направления и объекты инвестирования, типология инвестирования, тип инвестиционного проекта, код инвестиционной ситуации.

The questions of typology in Ukraine on the basis of the investment conditions: type of investment source, origin of investment funds, investment direction, investment object, the type field of the product consumption. On the combined values of certain characteristics theoretically formed 270 typological conditions of investment options, each of which is indicated by a specific code. The proposed typology of investment conditions allows: 1) to limit the range of factors and the information to be examined in determining the effectiveness of a particular investment project; 2) to collect and organize the information that is critical in determining the advisability of investing in this embodiment; 3) set the types of investment projects according to their degree of compliance in the country of the conditions for successful investments; 4) determine the necessary changes in the investment climate in the country and the attractiveness of investment objects, which creates conditions for effective investment in accordance with the typological design code.

Keywords: investments, investment conditions, investment climate, investment attractiveness, source and origin of investment direction and investment objects, typology of investment, the type of investment project, the investment situation code.

На даний момент в очікуванні мирного вирішення конфлікту на Донбасі, а також прояви перших свідчень про стабілізацію економічного становища України,

проблема залучення інвестицій в розвиток народного господарства країни стає першочерговою. Саме курс на створення умов масового залучення інвестицій, особливо зарубіжних, проводиться керівництвом країни в процесі реформування багатьох сторін діяльності державних органів, судової, митної та податкової системи. З метою максимальної інтенсифікації цієї роботи Указом № 365 Президента України затверджено положення про Національну інвестиційну раду, яка стала головним аналітичним і консультативним органом для сприяння й нагляду за роботою міністерств і відомств з інвесторами. Амбітною метою даної Ради може стати збільшення припливу інвестицій в Україну з 5 до 10–20 мільярдів доларів на рік [1]. Основною умовою вирішення даного завдання стане аналіз й подолання всіх видів бар'єрів і перешкод до широкого інвестування в економіку України.

Тематика створення й поліпшення умов інвестування в економіку України знаходиться в центрі уваги наукової громадськості. Останнім часом проаналізовано досвід успішних вкладень в економіку східноєвропейських країн, виявлені вирішальні чинники інвестиційної привабливості українських підприємств, визначено основні чинники поліпшення інвестиційного клімату в країні, тобто фактично накопичений величезний обсяг інформації. Різноманітність діючих факторів, успішних інвестиційних рішень і напрямків подолання проблем таких, що стає дуже важко зробити попередній висновок про доцільність конкретного інвестиційного проекту. Цьому часто перешкоджає проблема обробки величезного обсягу суперечливої інформації, яка відображає як наявні умови для інвестування, так і необхідні заходи щодо їх поліпшення, а також ті кроки, що проходять законодавче оформлення чи чекають своєї реалізації на практиці. Очевидною необхідністю стає завдання класифікації напрямків інвестування, умов привабливості об'єктів, які потребують законодавчого вирішення проблем, що й зумовило спробу в даній статті підійти до питання побудови типології інвестування в українську економіку.

Аналіз останніх публікацій за тематикою дослідження. Значна кількість публікацій присвячені питанням розробки ефективної інвестиційної стратегії підприємств на основі теоретичного надбання провідних зарубіжних фахівців (І. Ансоффа, М. Портера, І. Віханського) та адаптації світового досвіду до практики вітчизняних підприємств, що розкрито в багатьох працях, наприклад [2; 3]. Значна кількість наукових праць, наприклад [4; 5], присвячені проблематиці управління інвестиціями. Досліджуються механізми регулювання інвестиційної діяльності в Україні [6]. У попередній роботі автором вже розглядалася система чинників інвестиційної привабливості підприємств в Україні [7]. Аналіз досвіду інвестування в економіку східноєвропейських країн розкрито у роботах [8–10].

Детальному аналізу підданий інвестиційний клімат в Україні та проаналізовано шляхи його покращення у роботах [11; 14]. Приклад обґрунтування регіональних особливостей інвестиційного відродження регіону, зокрема Донбасу, приведений в роботі [13]. Незважаючи на велику кількість опублікованих праць, питання будь-якої типології інвестування в них не розроблялися, що й зумовило представлення даної статті в цілому.

Отже, **метою даної статті** є викладення спроби розробки типології інвестування в Україні, метою якої є звуження рамок розгляду кожного варіанту інвестування з урахуванням тих чинників і умов, що найбільш доцільні для того варіанту, який розглядається.

Проблематика інвестування в економіку України торкається безлічі питань, найважливіші з яких можна згрупувати у наступні чотири блоки:

- 1) місце України в світовому рейтингу готовності до інвестування;
- 2) оцінка наявності потенційних інвесторів і можливих обсягів інвестування;
- 3) характеристика інвестиційного клімату в Україні та його готовність до масового залучення іноземних інвестицій;
- 4) оцінювання та покращення рівня привабливості об'єктів інвестування – галузей, підприємств, територій тощо.

Згідно даних світового рейтингу «Doing Business» Україна за загальними оцінками посідає лише 80-те місце, але керівництвом країни поставлено амбітне завдання покращити стан України за даним показником на декілька пунктів, що є одним з найважливіших завдань створеної Національної інвестиційної Ради [1]. Необхідний вектор змін в законодавстві країни, реформуванні державних органів та податковому законодавстві повинен визначатися з урахуванням того стану інвестиційного клімату в Україні, який склався на даний момент, і тих змін, що можуть бути здійснені найближчим часом. У вирішенні цього завдання необхідно враховувати найбільш об'єктивні оцінки стану інвестиційного клімату в Україні, одним з прикладів чого є досвід оцінки інвестиційного клімату в Україні, проведений Європейською Бізнес Асоціацією – неурядовою організацією, що об'єднує понад 900 європейських міжнародних компаній, які працюють в Україні. За результатами аналізу станом на 2015 рік виявлено в цілому, що податковий тиск, корупція та відсутність динаміки у впровадженні реформ займають перші сходинки у рейтингу основних бар'єрів для бізнесової спільноти, яка працює в економіці України [14]. Основні висновки, зроблені Асоціацією, формуються на основі обробки значної кількості відповідей бізнес-менеджерів на наступні питання:

- 1) Що ви думаєте про інвестиційний клімат в країні?
- 2) Чи змінився він, у порівнянні з попереднім періодом?
- 3) Які ваші прогнози, як зміниться інвестиційний клімат наступного періоду?
- 4) Чи вигідно буде інвестувати в Україну у наступному періоді?
- 5) Які зміни в вашій галузі ви очікуєте найближчим часом?

Відповіді оброблені за шкалою Лайкерта, яка має 5 градацій, де 1 – це вкрай негативно, а 5 – вкрай позитивно, 3 бали – нейтрально, а також визначений загальний індекс оцінки інвестиційного клімату в Україні на рівні 2,57 з 5 можливих.

Більш детально сучасний стан інвестиційного клімату в Україні визначається за методикою Міжнародного фонду Блейзера (The Bleyzer Foundation) [12], який відслідковує стан інвестиційного клімату в розрізі значної кількості питань, що відображають найважливіші аспекти політичного, юридичного та економічного характеру, що формують основні ризики для іноземних інвесторів [14].

Загальний зріз стосовно ризикованості введення бізнесу в Україні можуть проілюструвати дані табл. 1, яка містить перелік формулювань негативних чинників ведення бізнесу в Україні та показники оцінки сили їхнього впливу (у відсотках) серед опитаних керівників американських компаній, що працюють в Україні.

Очевидно, що в процесі здійснюваних в Україні реформ негативний вплив значної кількості приведених чинників повинен зменшитися. Але сам перелік вказаних чинників охоплює широкий спектр політичних, юридичних та економічних питань, вплив яких різниться в залежності від особливостей конкретного інвестиційного проекту, що врахувати потенційному інвестору дуже складно.

У попередній статті [7] нами розглядалися напрями підвищення інвестиційної привабливості підприємств в Україні, які також створюють доволі складну систему

різноманітних заходів, склад яких також залежить від того чи іншого інвестиційного проекту.

Таблиця 1

Перелік негативних чинників ведення бізнесу в Україні за рангом оцінки сили їхнього впливу

Негативні чинники ведення бізнесу в Україні	Сила впливу, %
1. Корупція в судовій системі та неспроможність протидії корупції	98
2. Неefективне виконання судових рішень, їх несправедливість, упередженість і вибірковість	93
3. Адміністративна корупція на рівні державних чиновників	90
4. Надмірно високі процентні ставки	89
5. Тривалість і дорожнеча врегулювання суперечок за контрактами	87
6. Непомірна девальвація курсу гривни	83
7. Недоліки судово-правової сфери, що роблять її перешкодою для ведення бізнесу	82
8. Відсутність стабільності і прозорості урядової політики	82
9. Труднощі в отриманні довгострокових кредитів	82
10. Низький рівень захисту прав інтелектуальної та фізичної власності	80
11. Нездатність фінансового сектору забезпечити раціональне внутрішнє фінансування оборотного капіталу	79
12. Обтяжлива система збору податків	75
13. Недостатня прозорість публічного розкриття інформації	74
14. Непомірна цінова інфляція на внутрішньому ринку	72
15. Неспроможність законодавства в сфері бізнесу	71
16. Недостатня макроекономічна стабільність, яка проявляється в результаті операційних збитків	69
17. Корупція в приватному бізнесі з рейдерськими атаками на підприємства	68
18. Складні митні процедури з високими витратами	65
19. Політичні ризики і негативний імідж країни	63
20. Стурбованість питанням можливих соціальних заворушень	63
21. Відсутність адекватного корпоративного управління (акціонери не мають гарантій захисту)	57
22. Занадто часті інспекції державних органів з метою контролю	55
23. Недобросовісна конкуренція з боку державних підприємств	54
24. Надмірне оподаткування бізнесу та оплати праці	51
25. Зайві документи, кількість часу і витрат на експорт	50
26. Труднощі в області міжнародної торгівлі і руху капіталу	50
27. Складні процедури банкрутства і ліквідації підприємств	50
28. Обтяжливе законодавство з питань відкриття бізнесу	46
29. Злочинність і безпека громадян та бізнесу	42
30. Надмірне регулювання бізнесу	39
31. Недостатність ринку капіталу для випуску цінних паперів	33
32. Слабкий вплив урядовців на вирішення проблем транспортної інфраструктури та комунальних послуг	31

Нами визначено, що проблематика відповідної підготовки будь-якого вітчизняного підприємства для залучення іноземних інвестицій полягає, перш за все, у відсутності єдиних критеріїв інвестиційної привабливості, що відповідають вимогам іноземного інвестора. Тому й шляхи підвищення привабливості підприємств як об'єктів інвестування також незрозумілі. Найчастіше за показники оцінювання інвестиційної привабливості підприємств як об'єктів інвестування беруться показники фінансового стану підприємства, тому завданням підвищення привабливості об'єкта вважається необхідність покращення його фінансового стану. Але не враховується, що в результаті інвестування в підприємство значних

коштів структура активів і пасивів балансу підприємства значно перетворюється, через що уся палітра показників фінансового стану підприємства кардинально змінюється.

Слід враховувати, що в якості джерел інвестування можуть бути:

- 1) кредити і позики;
- 2) залучення на фондовому ринку (випуск облігацій та IPO);
- 3) залучення стратегічного інвестора.

В умовах європейського вибору України розширюється типологія самих інвесторів, серед яких потрібно розрізнити наступні два типи:

1) інвестор фінансового типу, який прагне в кінцевому рахунку до максимізації вартості компанії і має основний фінансовий інтерес – отримати найбільший прибуток в момент виходу з проекту;

2) стратегічний інвестор, який прагне отримати додатковий прибуток в результаті інвестування капіталу, а тому нерідко прагне до участі або повного контролю в управлінні підприємством.

Таким чином, відповідно до кожного напрямку складається власна система критеріїв оцінювання параметрів підприємства, середовища його функціонування і, як наслідок, вибору заходів, спрямованих на підвищення статусу підприємства як об'єкту інвестування. Особливості викладеного підходу стосовно вибору шляхів підвищення інвестиційної привабливості підприємств в Україні продемонструємо в табл. 2, яка відображає різноманітність лише тільки напрямів підвищення інвестиційної привабливості підприємств.

При оцінюванні й виборі загального напрямку підвищення інвестиційної привабливості підприємство повинно враховувати, що для впевненості в успішному здійсненні інвестиційного проекту стратегічному інвестору необхідні перспективні оцінки з кадрового потенціалу, фондоозброєності праці на підприємстві, його ринкової стійкості тощо. Що стосується поглядів глобального інвестора, який відстоює інтереси транснаціональних корпорацій, то для нього найважливішим є приналежність підприємства – об'єкта інвестування до інвестиційно привабливого регіону або галузі, наявність вільної робочої сили в регіоні для забезпечення функціонування створених нових робочих місць, вільних площ для розташування технологічного обладнання, близькість до транспортної та енергетичної інфраструктури, а найголовніше – наявність законодавства та державних гарантій щодо діяльності глобального інвестора в Україні. Зі свого боку, підприємства, що прагнуть для залучення іноземних інвестицій, самі повинні активно впливати на зміну тих обставин, в яких вони знаходяться, а також йти назустріч інвестору у тому сенсі, що б самим вибирати для себе сфери діяльності, які були би найбільш цікавими з погляду можливостей та потреб даного регіону.

Таким чином, визначення шляхів підвищення статусу підприємства як об'єкта інвестування є основою вибору підприємством:

- а) типу інвестору, залучення якого можливо або бажано для вирішення проблем розвитку підприємства;
- б) методики оцінювання інвестиційної привабливості підприємства;
- в) розробки заходів для підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Проаналізовані чинники інвестиційного процесу в Україні свідчать про необхідність введення певної типології інвестування, яка б звужувала перелік проблемних питань, що потребують вирішення або врахування відповідно до кожного інвес-

тиційного проекту. Видається, що навіть найменш розгалужена схема типології інвестування повинна відображати такі найважливіші змінні компоненти, як:

- 1) вид джерела інвестиції;
- 2) походження інвестиційних коштів;
- 3) напрям інвестування;
- 4) об'єкт інвестування;
- 5) вид продукту за сферою його споживання.

Таблиця 2

Напрямки підвищення інвестиційної привабливості підприємств як об'єктів інвестування

Показник інвестиційної привабливості підприємства для стратегічного інвестора	Напрямки підвищення інвестиційної привабливості підприємств	
	У напрямку покращення показників оцінки та адаптації до умов запровадження інвестицій	У напрямку підвищення статусу середовища функціонування підприємства з метою підбору найбільш підходящого інвестора
Кадровий потенціал	Підвищення рівня кваліфікації та освіти	Доведення переваг застосування наявних трудових ресурсів регіону
Фондоозброєність праці	Підвищення фондоозброєності за рахунок придбання новітнього обладнання	—
Ринкова стійкість	Підвищення ринкової стійкості в умовах функціонування підприємства	
Приналежність до регіону	Підвищення рейтингу підприємства у інвестиційно привабливому регіоні	Розкриття інвестиційних можливостей регіону з метою підбору найбільш підходящого інвестора
Приналежність до галузі	Підвищення рейтингу підприємства у інвестиційно привабливій галузі	Розкриття інвестиційних можливостей галузі з метою підбору найбільш підходящого інвестора
Наявність вільної робочої сили в регіоні	Обґрунтування трудового потенціалу певного регіону з метою підбору найбільш підходящого інвестора	
Наявність вільних виробничих площ або території для будівництва	Обґрунтування достатності й можливості вивільнення виробничих площ або території для будівництва з метою підбору найбільш підходящого інвестора	
Близькість до транспортної і енергетичної інфраструктури	Розробка ефективних шляхів сполучення та енергетичного забезпечення інвестиційних проектів з урахуванням можливостей регіону з метою підбору найбільш підходящого інвестора	
Соціальна значимість для міста, селища, регіону	Обґрунтування й доведення соціальної значимості певних інвестиційних проектів для міста, селища, регіону з метою підбору найбільш підходящого інвестора	
Наявність законодавчих та державних гарантій для іноземного інвестування	Обґрунтування й доведення наявності, а також лобювання прийняття необхідних державних актів стосовно підсилення гарантій для іноземного інвестування	

Загальну схему запропонованої нами типології інвестування відобразимо на рис. 1.

Отже, приведена схема типології допускає виявити теоретичну кількість варіантів інвестування, що дорівнює добутку кількості станів за кожною ознакою класифікації, а саме: $3 \times 3 \times 3 \times 5 \times 2 = 270$ варіантів. Кожному з варіантів додається певний код, що відображає сполучення станів класифікаційних ознак, позначених літерами:

В – вид джерела інвестування: 1) кредити й позики; 2) залучення на фондовому ринку; 3) залучення стратегічного інвестора;

Д – походження джерела інвестування: 1) внутрішні; 2) зовнішні, які можуть належати: 21) бізнес-структурам; 22) міжнародним пулам (організаціям);

Н – напрям інвестування: 1) загальнодержавний; 2) регіональний; 3) галузевий;

О – об'єкти інвестування: 1) території; 2) населені пункти; 3) мережі; 4) підприємства, у тому числі: 41) діючі; 42) нові;

П – продукти інвестованих виробництв: 1) внутрішнього споживання; 2) на експорт.

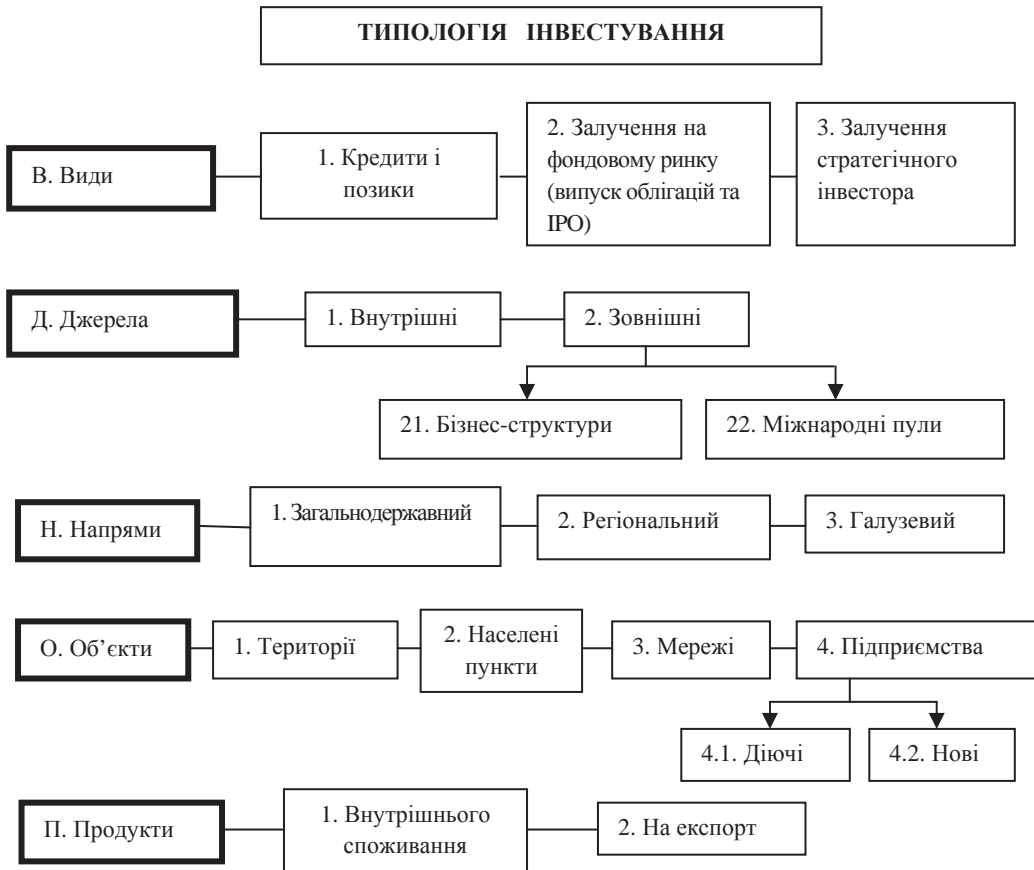

Рис. 1. Типологія умов інвестування в Україні

Кожен варіант інвестування, що позначений власним кодом, концентрує певну кількість конкретних чинників інвестування, які актуальні саме для даного типу інвестиційних проектів. Таке кодування конкретного варіанту інвестування дозволяє сконцентрувати саме таку інформацію, яка є актуальною для даного типу інвестиційних проектів, при цьому, залишаючи поза увагою безліч іншої інформації, що більше стосується інших варіантів інвестування зі своїми кодами. Така типологія інвестування дозволяє, по-перше, накопичувати й систематизувати ту інформацію, яка є критичною при визначенні доцільності інвестування за даним варіантом відповідно до існуючого стану інвестиційного клімату або інвестиційних переваг конкретного об'єкту інвестування. По-друге,

така типологія дозволяє розставляти типи інвестиційних проектів за ступенем їхньої відповідності діючим в країні умовам для успішного інвестування і, навпаки, відкладаючи такі варіанти інвестування, інвестиційний клімат яких є несприятливим. По-третє, саме кодування варіантів інвестування сприяє розумінню актуальності необхідних змін щодо інвестиційного клімату в країні або стосовно привабливості об'єктів інвестування. Такий принцип роботи з типологічним уявленням інвестиційних процесів в Україні продемонструємо прикладами, приведеними в табл. 3, в якій за трьома актуальними і найбільш поширеними варіантами інвестування надано перелік чинників, що є актуальними саме для цих варіантів.

Таблиця 3

Варіант інвестування, код	Посаднання основних чинників здійснення інвестиційних проектів за варіантами інвестування		
	Політичного характеру	Інвестиційного клімату	Привабливості об'єктів
1. Інвестування у відновлення Донбасу коштами міжнародних організацій – ВЗД2Н2О1П1	1. Завершення збройного конфлікту 2. Міжнародні гарантії (Нормандська четвірка)	1. Гарантування прав інвесторів 2. Законодавство стосовно розподілу продукції (для продукції подвійного призначення)	1. Наддешевша робоча сила й місцеві ресурси за діючим курсом гривні до долару США 2. Наявність значних ресурсів робочої сили
2. Внутрішнє інвестування в діючі підприємства з метою освоєння нової продукції внутрішнього споживання – В1Д1Н3О41П1	1. Збереження політичного курсу на децентралізацію. 2. Завершення судової реформи	1. Законодавче урегулювання питань підвищення захисту інвесторів та перешкоджання рейдерству. 2. Зниження рівня облікової ставки Нацбанку України. 3. Збереження курсу національної валюти. 4. Підвищення рівня доходів споживачів	1. Високий рівень привабливості підприємств-об'єктів. 2. Близькість транспортної (залізничної, портової) та торговельної інфраструктури
3. Залучення зовнішнього стратегічного інвестора до створення нового підприємства з виготовлення продукції (часток продукції) на експорт – ВЗД21Н3О42П2	1. Збереження курсу на залучення іноземних інвесторів. 2. Збереження політичного курсу на децентралізацію. 3. Завершення судової реформи.	1. Законодавче урегулювання питань щодо підвищення захисту інвесторів та перешкоджання рейдерству. 2. Збереження курсу національної валюти. 3. Спрощення порядку перетинання товарами митних кордонів України.	1. Високий рівень привабливості території створення нового підприємства. 2. Близькість транспортної (залізничної, портової) та торговельної інфраструктури 3. Наявність значних ресурсів дешевої робочої сили.

Висновки та пропозиції. Запропонований в статті підхід до типології ситуацій інвестування в Україні надає декілька переваг і зручностей в опануванні складною проблематикою стосовно визначення напрямків, об'єктів та ефективності інвестування в умовах України, а саме:

1) дозволяє обмежити коло чинників і інформації, що підлягають опануванню при визначенні ефективності конкретного інвестиційного проекту, такими, що стосуються саме даного проекту, який відноситься до певного типу й має свій типологічний код, залишаючи поза увагою іншу інформацію, яка більше стосується інших типів інвестування;

2) дозволяє накопичувати й систематизувати ту інформацію, що є критичною при визначенні доцільності інвестування за даним варіантом відповідно до

існуючого стану інвестиційного клімату або інвестиційних переваг конкретного об'єкту інвестування;

3) дозволяє розставляти типи інвестиційних проектів за ступенем їхньої відповідності діючим в країні умовам для успішного інвестування і, навпаки, відкладаючи такі варіанти інвестування, інвестиційний клімат яких є несприятливим;

4) кодування варіантів інвестування сприяє розумінню актуальності необхідних змін щодо інвестиційного клімату в країні або стосовно привабливості об'єктів інвестування, які створюють умови ефективного інвестування за даним типологічним кодом проектів.

Бібліографічні посилання

1. Гудзь И. Что такое Национальный инвестиционный совет и чем займется Ложкин после Администрации Президента [Електронний ресурс] / И. Гудзь // delo.ua. – 30.08.2016. – Режим доступу : <http://delo.ua/ukraine/chto-takoe-nacionalnyj-investicionnyj-sovet-i-chto-budet-delat-l-321953>
2. Худа В. В. Роль та місце інвестиційної стратегії в діяльності підприємства / В. В. Худа, Н. В. Бондар, Л. О. Терепя // АПЕ. – 2007. – № 5. – С. 47–59.
3. Спіфанова І. Ю. Підвищення інвестиційної привабливості підприємства як напрямок залучення інвестиційних ресурсів / І. Ю. Спіфанова // Вісник СХУ ім. В. Даля. – 2007. – № 7. – С. 23–28.
4. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями : навч. посіб. / О. Ф. Балацький, О. М. Теліженко, М. О. Соколов. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 2-ге вид., перероб. і доп. – 232 с.
5. Дацій Н. В. Ризики у сфері іноземного інвестування та методи управління ними на підприємствах машинобудування / Н. В. Дацій // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 14. – С. 4–6.
6. Марцин В. С. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / В. С. Марцин // АПЕ. – 2007. – № 5. – С. 47–59.
7. Кучеренко С. К. Напрямки підвищення інвестиційної привабливості підприємств України / С. К. Кучеренко // Сучасна Україна в глобальному середовищі: стратегічні орієнтири економічного розвитку : моногр. – Дніпропетровськ : Інновація, 2015. – С. 263–276.
8. Словакия: от составной части бывшей Чехословакии в рамках Советского блока – к независимой стране – члену Европейского Союза и НАТО [Електронний ресурс] / Проекты. Опыт европейской и евроатлантической интеграции // Аналитический центр «Борисфен Интел», 2012. – Режим доступу : <http://bintel.com.ua/ru/projects/slovakija-ot-sostavnoj-chasti-byvshej-chehoslovakii>
9. Данилишин Б. Чехія відкриває Україні двері до Європи [Електронний ресурс] / Б. Данилишин // ГЛВКОМ. – 2013. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/14761.html>
10. Оренштейн М. Польша: от трагедии к триумфу [Електронний ресурс] / М. Оренштейн // Foreign Affairs ; пер. с англ. – № 1. – 2014. – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/sites/default/files/images/a3-image002.jpg>
11. Индекс инвестиційної привабливості України [Електронний ресурс] // European Business Association. – Режим доступу : <http://goo.gl/JZfAU6>. – Станом на 15.04.2015.
12. Сегура Д. Інвестиційний клімат в Україні – 2016. Яким його бачить американський інвестор? : дослідження [Електронний ресурс] / Д. Сегура // Главком. – 2016. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/publications/investiciyniy-klimat-v-ukrajini-2016-yakim-yogo-bachit-amerikanskiy-investor-doslidzhennya-374495.html>
13. Kolosov A. The Factors of Economic Mechanism for Recovery the Domestic Market of Donbas / A. Kolosov // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 4 (42). – С. 33–37.
14. Оніщенко І. О. Інвестиційна привабливості України: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / І. О. Оніщенко // Траектория науки. – 2016. – № 3 (8). – Режим доступу : www.pathofscience.org

Надійшла до редколегії 02.12.2016